

Slechts sukkels saboteren schriften

Over *Vang de haas* van Lana Bastašić

door Pavle Trkulja

Het was een dinsdagmiddag toen mijn telefoon door een e-mail oplichtte. De afzender was uitgeverij Meulenhoff. Of ik *Vang de haas* van Lana Bastašić wilde vertalen! Ik werkte toen sinds zes maanden bij een bank, een baan die ik uit broodnood had aangenomen, niet uit enthousiasme. Ik ontgrendelde mijn scherm en las het lange bericht van de uitgever, vergezeld van het complete manuscript in het Servo-Kroatisch. Ik voelde het bloed door mijn aderen gutsen (een gevoel dat ik in die zes maanden niet zo vaak had gehad) en er liepen tegelijk warme en koude rillingen over mijn rug. Ik vergat mijn werk, scrolde door het manuscript en nam plaats op de achterbank bij de twee hoofdpersonages die onderweg van Mostar naar mijn geboortestad, Banja Luka, bleken te zijn. Ik slaakte een diepe zucht, liet mijn telefoon in de zak van mijn pantalon zakken en liep naar mijn manager om ontslag te nemen.

Ik kende Lana Bastašić van haar intrigerende columns. Ze schreef over universele thema's zoals het patriarchaat, oorlog, nepotisme, nationalisme en hypocrisie, die ze allemaal met Bosnië verbond. In een van haar columns vertelt ze hoe ze tijdens haar studie Engelse taal- en letterkunde buitenlandse studenten in de stad rondleidde. Of ze hun authentieke Bosnische muziek kon laten horen, dito eten kon laten proeven en plekken laten zien. Haar eigen muzieksmaak en de plekken waar ze zelf graag naartoe ging, bleken niet authentiek genoeg voor haar bezoekers. Alsof Bosnië een oriëntalistisch hologram voor ze was waar ze hun vooroordelen in projecteerden. Zijn metal, rock, reggae en blues dan niet ook Bosnisch? Die houding ten opzichte van haar omgeving heeft een prominente plek in deze roman, wat hem voor mij zo universeel maakt.

De hoofdpersonages in *Vang de haas* zijn Sara en Lejla, die gaandeweg het verhaal in Lela verandert. Waarom dat zo is, ga ik niet verklappen, dat moet de lezer zelf maar uitvogelen. Maar deze twee vrouwen hebben me op hun reis door mijn geboorteland meegenomen. Ze deden plaatsen aan waar ik meermaals ben geweest en die me goed voor de geest staan. Ze vertrekken vanuit Mostar met als einddoel Wenen. Daar zou Armin, de broer van Lela, of was het nou Lejla, na de oorlog naartoe zijn gegaan. Om de zoveel paragrafen sloot ik mijn ogen en snoof ik in gedachten de droge, Herzegoviaanse lucht op, luisterde ik naar het getsjirp van

de krekels, en voelde ik de zon op de voorruit van onze auto rusten. Het dorre Herzegovina verandert tijdens de reis in het vruchtbare Bosnië en het tweetal, met mij op de achterbank, pauzeert in de stad Jajce. Daar vloeit de Pliva van de watervallen zo de Vrbas in die helemaal naar Banja Luka stroomt. De lezer moet de namen van de rivieren er wel zelf bij fantaseren, want, zo zegt Sara al aan het begin: 'Ik heb niet veel verstand van aardrijkskunde, ik ken de namen van rivieren en bergen niet.'

Wat ik bijzonder vind aan *Vang de haas* is dat de auteur de oorlog in Bosnië geen enkele keer expliciet benoemt, maar het onderwerp wel keer op keer laat terugkomen. Bastašić legt de etnische verschillen, die zelfs binnen de vriendschap van de twee hoofdpersonages een rol gaan spelen, bloot aan de hand van subtiele voorbeelden. Zo is Sara een Servisch meisje dat in het overwegend Servische Banja Luka niets te vrezen heeft. Haar vader is er de hoofdcommissaris van politie die met de nieuwe, nationalistische teneur meegaat. Lejla heeft alleen haar moeder en broer nog, haar vader is overleden en zij is een Bosniakse, een Bosnische moslim. Als haar broer op een dag op mysterieuze wijze verdwijnt, wordt Sara's vader om hulp gevraagd, maar die wil met die hele situatie niets te maken hebben. De meisjes zelf lijken zich nauwelijks bewust van de veranderende omstandigheden, de naderende oorlog en de etnische spanningen.

Neem het volgende voorbeeld. Sara (die tevens de ik-verteller is) herinnert zich hoe Lela, of nee, Lejla, op school door een stelletje pestkoppen werd aangepakt. Ze hadden op haar schrift vier keer de cyrillische letter *s* geschreven, wat een nationalistisch Servisch symbool voorstelt. Bastašić laat hier heel subtiel de oorlog het verhaal binnentreden zonder dit tegen de lezer te zeggen. Dat stelde mij als vertaler voor een opgave, want ik wist precies wat ze met dat symbool bedoelde, maar ik kon het natuurlijk niet gaan duiden en uitleggen (wat ik ook helemaal niet wilde). Wat voor een opmerkelijk publiek in voormalig Joegoslavië klip-en-klaar is, namelijk dat de letter *s* die in het cyrillisch (dus als een Latijnse *c*) in viervoud op een schrift is gekalkt een nationalistisch symbool is, zal in de vertaling misschien niet zo gauw in het oog springen.

Bastašić is een stijlvirtuoos. Laagje voor laagje legt ze de Bosnische geschiedenis bloot, met veel ironie en gevoel voor humor. Zo laat ze Armin het nationalistische symbool uitleggen aan zijn zusje, dat geen idee heeft. Hij wil haar beschermen en vertelt haar een leugentje om bestwil. In werkelijkheid staan de letters voor: slechts saamhorigheid redt de Serviërs (*samo sloga Srbina spasava*). Maar volgens Armin is het iets volkomen onschuldigs, namelijk: slechts sukkels saboteren schriften. Voor mij als vertaler was dit een mooie opgave, omdat ik de letters in stand wilde houden zonder het origineel onevenredig geweld aan te doen. Als ik

het teruglees denk ik dat dat goed gelukt is, maar gelukkig mocht ik van de uitgever ook eindnoten opnemen om mijn vertaling nader toe te lichten.

Lana Bastašić werd in 1986 geboren en behoort tot de generatie die de oorlog bewust heeft meegemaakt, maar tijdens het conflict nog te jong was om er enige betekenis aan te geven. Dat kwam pas later. Haar ouders vluchtten uit Zagreb naar Banja Luka, die van mij uit Banja Luka naar Nederland. Onze paden kruisten elkaar in deze roman, die ik met heel veel plezier en zelfs hartstocht heb vertaald. Ik ben de uitgever, het Nederlands Letterenfonds en Guido Snel (mijn mentor tijdens het proces en de man die mijn naam bij het Letterenfonds heeft laten vallen) ontzettend dankbaar voor de geboden kans.

Vertalersgeluktournee

25 mei 2022

Pavle Trkulja studeerde Slavistiek en Oost-Europakunde (BA) aan de KU Leuven en Europese Studies (MA) aan de UvA. Sinds 2020 is hij als literair vertaler (uit het Servo-Kroatisch in het Nederlands) verbonden aan Connecting Emerging Literary Artists (CELA). Zijn debuutvertaling van Lana Bastašić' roman *Vang de haas* verscheen in 2021 bij Meulenhoff. Van de Nederlandse vertaling van [Danilo Kiš' *Homo poeticus*](#) (de Arbeiderspers) was hij, naast Reina Dokter, de tweede vertaler. Pavle vertaalt nog steeds en werkt daarnaast als docent Nederlands in opleiding op een mbo-school in Den Haag.

Lana Bastašić (1986) is geboren in Zagreb, in voormalig Joegoslavië, emigreerde na de burgeroorlog naar Ierland en woont momenteel in Barcelona. Ze studeerde Engelse taal en cultuur en behaalde een master in de culturele wetenschappen. Ze is de auteur van meerdere bundels met korte verhalen en poëzie. Haar werk is verschenen in verschillende kranten en tijdschriften en mocht rekenen op mooie recensies en literaire prijzen. *Vang de haas* is haar debuutroman en verschijnt in meer dan twaalf talen. In 2020 mocht ze de European Union Prize for Literature in ontvangst nemen.